

ทอดน่องดูของดีที่ลพบุรี

ชวน พิณรุฬห์

ทอดน่องท่องดูของดีที่ลพบุรี

หวน พันธุพันธ์

สำนักพิมพ์ พันธุ/พันธุพันธ์

ทอดน่องท่องดูของดีที่ลพบุรี

หวน พันธุ์พันธ์ เขียน

ฉันทวรรณ พันธุ์พันธ์ ออกแบบปก

สำนักพิมพ์ พันธุ์/พันธุ์พันธ์ จัดทำอีบุ๊ก พ.ศ.๒๕๖๕

ราคา ๑๐๐ บาท

คำปรารภ

จากคำขวัญประจำจังหวัดลพบุรีที่ว่า “วังนารายณ์คู่บ้าน ศาลพระกาฬคู่เมือง ปรางค์สามยอด ลือเลื่อง เมืองแห่งดินสอพอง เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เกริกก้อง แผ่นดินทองสมเด็จพระนารายณ์”

เป็นคำขวัญที่แสดงให้เห็นถึงสถานที่สำคัญที่เป็นโบราณสถานที่โดดเด่นของ จังหวัดลพบุรี อันได้แก่ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ ศาลพระกาฬ พระปรางค์สามยอด เป็นจังหวัดที่มีการทำ ดินสอพอง มาตั้งแต่สมัยโบราณ และเป็นดินสอพองที่ดีที่สุดในเมืองไทย เป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรือง มากที่สุดในทุกด้านหรือที่เรียกว่ายุคทอง คือในช่วง รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

จากคำขวัญที่น่าสนใจนี้ ผู้เขียนจึงขอนำมาเขียนเป็นอີบุ๊กในชื่อเรื่อง “ทอดน่องท่องดูของดีที่ลพบุรี” โดยทอดดูของดีจากคำขวัญจังหวัดลพบุรีที่ว่า “วังนารายณ์คู่บ้าน ศาลพระกาฬคู่เมือง ปรางค์สามยอดลือเลื่อง เมืองแห่งดินสอพอง เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เกริกก้อง แผ่นดินทองสมเด็จพระนารายณ์” ตามด้วยของดีอื่น ๆ ที่น่าสนใจจะไปทอดน่องทอดดู อาทิ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดเสาธงทอง วัดนครโกษา วัดสันเปาโล บ้านวิชาเยนทร์ กำแพงเมืองลพบุรี เป็นต้น

สำนักพิมพ์ พินธุ/พินธุพันธ์ หวังว่านักอ่านอີบุ๊กจะได้ทั้งความรู้ และเพลิดเพลินกับการอ่านอย่างแน่นอน

หวน พินธุพันธ์

29/212 เมืองทองธานี โครงการ 2 ซอย 8 ถนนแจ้งวัฒนะ หมู่ 9 ต.บางพูน

อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120 โทร. 0-2503-2668, 08-6539-9745

Line ID : 0818061401 E-mail Address : huan@swu.ac.th, huanphinthuphan@hotmail.com

Facebook : http://www.facebook.com/huanphinthuphan?ref=tn_tnmn

คำโปรย “ทอดน่องท่องดูของดีที่ลพบุรี”

จากคำขวัญประจำจังหวัดลพบุรีที่ว่า “วังนารายณ์คู่บ้าน ศาลพระกาฬคู่เมือง ปรางค์สามยอด ลือเลื่อง เมืองแห่งดินสอพอง เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เกริกก้อง แผ่นดินทองสมเด็จพระนารายณ์” ซึ่งเป็นคำขวัญที่แสดงให้เห็นถึงสถานที่สำคัญที่เป็นโบราณสถานที่โดดเด่นของ จังหวัดลพบุรี อันได้แก่ พระนารายณ์ราชนิเวศน์ ศาลพระกาฬ พระปรางค์สามยอด เป็นจังหวัดที่มีการทำ ดินสอพอง มาตั้งแต่สมัยโบราณ และเป็นดินสอพองที่ดีที่สุดในเมืองไทย เป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากที่สุดในทุกด้านหรือที่เรียกว่ายุคทอง คือในช่วง รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จากคำขวัญที่น่าสนใจนี้ ผู้เขียนจึงขอนำมาเขียนเป็นอีบุ๊กในชื่อเรื่อง “ทอดน่องท่องดูของดีที่ลพบุรี” โดยท่องดูของดีจากคำขวัญจังหวัดลพบุรีที่ว่า “วังนารายณ์คู่บ้าน ศาลพระกาฬคู่เมือง ปรางค์สามยอดลือเลื่อง เมืองแห่งดินสอพอง เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เกริกก้อง แผ่นดินทองสมเด็จพระนารายณ์” ตามด้วยของดีอื่น ๆ ที่น่าสนใจน่าจะไปทอดน่องท่องดู อาทิ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ วัดเสาธงทอง วัดนครโกษา วัดสันเปาโล บ้านวิชาเยนทร์ กำแพงเมืองลพบุรี เป็นต้น

สำนักพิมพ์ พินิจ/พินิจพันธ์ หวังว่านักอ่านอีบุ๊กจะได้ทั้งความรู้ และเพลิดเพลินกับการอ่านอย่างแน่นอน

สารบัญ

นำเรื่อง

วังนารายณ์คู่บ้าน หรือ พระนารายณ์ราชนิเวศน์	15
ศาลพระกาฬคู่เมือง	35
ปรางค์สามยอดลือเลื่อง	41
เมืองแห่งดินสอพอง	48
เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เกริกก้อง	51
ของดีอื่น ๆ ที่น่าสนใจ	55
วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ	56
เทวสถานปรางค์แขก	62
วัดนครโกษา	63
วัดเสาชิงช้า	68
วัดสันเปาโล	72
วัดป่าธรรมโศภณ	78
วัดเชิงท่า	81
วัดกวิศรารามราชวรวิหาร	85
วัดทองปู้	91
วัดมณีชลขันธ์	95
บ้านวิชาเยนทร์	101
เกี่ยวกับผู้เขียน	107

ทอดน่องท่องดูของดีที่ลพบุรี

นำเรื่อง

ลพบุรี เป็นเมืองแห่งความหลากหลายและต่อเนื่องทางวัฒนธรรมมายาวนานกว่า 3,000 ปี ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จนถึงปัจจุบัน มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากมายหลากหลายแห่งหนึ่งของเมืองไทย อาทิ **หลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์** เนื่องจากมีการขุดพบโครงกระดูกมนุษย์พร้อมภาชนะดินเผา อายุระหว่าง 3000 - 2,500 ปี ที่แหล่งโบราณคดี บ้านท่าแค อำเภอเมืองลพบุรี

และมีการขุดพบโครงกระดูกมนุษย์ยุคหินใหม่ อายุระหว่าง 3,500 - 2,700 ปี ที่ **บ้านโคกเจริญ อำเภอย้ายบด**

อีกทั้งมีการขุดพบโครงกระดูกมนุษย์ยุคสำริด อายุระหว่าง 2,700 - 2,300 ปี ที่ **ศูนย์การทหารปืนใหญ่ อำเภอเมืองลพบุรี**

โดยเฉพาะที่ **เมืองโบราณชัยจำปา** อำเภอท่าหลวง เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2513 คณะสำรวจจากกรมศิลปากร และหน่วยปราบศัตรูพืช กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร่วมกันสำรวจบริเวณป่าบ้านชัยจำปา ได้สำรวจพบเมืองโบราณขนาดใหญ่ ที่มีคูน้ำและคันดินล้อมรอบ ต่อมาจึงได้มีนักวิชาการทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศสนใจทำการศึกษา เกี่ยวกับเมืองโบราณแห่งนี้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เมืองโบราณชัยจำปา ปรากฏการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของมนุษย์ มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จากการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดี เช่น กำไลหิน แกนกำไลหิน กระดูกมนุษย์ และภาชนะดินเผาในรูปแบบต่างๆ ซึ่งมีอายุประมาณ 3,000 – 2,500 ปีล่วงมาแล้ว

อีกทั้งได้พบโบราณวัตถุประเภทศิลปาจารึกประติมากรรมรูปต่าง ๆ สันนิษฐานว่าในราวพุทธศตวรรษที่ 12 – 13 ชุมชนโบราณแห่งนี้คงได้รับวัฒนธรรมอินเดีย เช่น ศาสนา ความเชื่อ อักษร ภาษา ศิลปกรรม และพัฒนาขึ้นเป็นเมือง พื้นที่บริเวณรอบๆ มีการขุดคูน้ำเพื่อสร้างคันดินเป็นกำแพงเมือง ล้อมรอบชุมชน และมีกษัตริย์ปกครองเมือง

และยังพบอีกหลายแห่งในท้องที่ อำเภอพัฒนานิคม อำเภอบ้านหมี่ และอำเภอสระโบสถ์

นอกจากนี้ยังมีหลักฐานเอกสารและจารึกต่าง ๆ ที่กล่าวถึงเมืองลพบุรีอยู่หลายชิ้นเช่น ในพุทธศตวรรษที่ 11-15 มีหลักฐานคือ พงสาวดารเหนือ กล่าวถึงพระยาภาพรรณดิศได้ให้พราหมณ์ยกพลมาสร้างเมืองละโว้ตั้งแต่ พ.ศ. 1002 นอกจากนี้ยังมี ตำนานชินกาลมาลีปกรณ์ กล่าวถึงการสร้างเมืองหริภุญไชยใน พ.ศ. 1204 ต่อมาอีก 2 ปี คือ พ.ศ. 1206 ได้ส่งทูตล่องลำน้ำปิงไปเมืองลพบุรีทูลขอเชื้อสายกษัตริย์ลพบุรีให้ไปปกครอง กษัตริย์ลพบุรีจึงได้พระราชทานพระนางจามเทวี พระราชธิดาให้ไปครองเมืองหริภุญไชย ทรงสร้างวัดจามเทวีที่เมืองหริภุญไชย ชื่อเมืองลพบุรีในตำนานชินกาลมาลีปกรณ์ และตามพงสาวดารได้กล่าวไว้อีกว่า พ่อขุนรามคำแหง ได้เสด็จมาศึกษาเล่าเรียนที่เขาสมอคอน ในปี พ.ศ.1788 และ พ่อขุนงำเมือง ราชโอรสแห่งเมืองพะเยา ได้เสด็จมาศึกษาที่เขาสมอคอนเช่นกันในปี พ.ศ.1797

ต่อมาใน สมัยทวารวดี มีความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมประมาณ 1,000 ปี เช่น เมืองโบราณชัยจำปา อยู่ในเขต อ.ท่าหลวง เมืองโบราณดงมะรุม อำเภอโคกสำโรง เมืองใหม่ไพศาล ตำบลโคกเจริญ การพบหลักฐานที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น เหรียญทำด้วยเงิน มีลายฉลุเป็นรูปสัญลักษณ์ ต่าง ๆ ตามคตินิยมของอินเดียที่บ้านหลุมข้าว อำเภอโคกสำโรง และในตัว เมืองลพบุรี พบพระพุทธรูปสมัยทวารวดีหลายแห่งโดยบังเอิญขณะสร้างถนน จากตัวเมืองลพบุรีออกไปนอกตัวเมือง ในปี พ.ศ.2485

นักศึกษา ป.ม.ศ. ศึกษาประวัติศาสตร์ศิลปวิทยาสถานอยุธยา
สมัยทวารวดี ที่วัดโคก ลพบุรี เมื่อ ๑๐ พ.ค. ๕๑

ใน สมัยลพบุรี ก็เชื่อกันว่าคำว่า "ละโว้" มาจากคำว่า ละ (ลพบุรี กลายมาเป็น ลพบุรี) ซึ่งคำว่า ละ ในภาษาสันสกฤตแปลว่า น้ำ (ซึ่งอาจหมายความว่าเมืองนี้มีน้ำมาก) เมื่อนำเอามาสมาสกับคำว่า อุทัย (ลว + อุทัย) ก็กลายเป็นลโวทัย (ดังเช่น สุข + อุทัย กลายเป็น สุขุอุทัย) ซึ่งคำจารึก "ลโวทัยปุระ" ยังพบปรากฏบนเหรียญเงินโบราณที่ขุดค้นได้ที่บริเวณจังหวัดลพบุรีอีกด้วย แต่บ้างก็ว่าคำว่า ละโว้ มาจากภาษามอญซึ่งแปลว่าภูเขา คงเนื่องเพราะเมืองนี้มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา และในพุทธศตวรรษที่ 15-18 มีอิทธิพลทางวัฒนธรรมขอมหรือเขมร ทำให้ศิลปกรรมต่าง ๆ ของ ลพบุรี มีรูปร่างคล้ายคลึงกับศิลปะเขมรเป็นอย่างมากได้แก่ **ปรางค์สามยอด ศาลพระกาฬ และ ปรางค์แขก**

ใน สมัยสุโขทัย ตามพงศาวดารได้กล่าวไว้น่าสนใจว่า พ่อขุนรามคำแหง ได้เสด็จมาศึกษาเล่าเรียนที่เขาสมอคอน ในปี พ.ศ.1788 และ พ่อขุนงำเมือง ราชโอรสแห่งเมืองพะเยา ได้เสด็จมาศึกษาเล่าเรียนที่ เขาสมอคอน ในปี พ.ศ.1797 ด้วยเช่นกัน

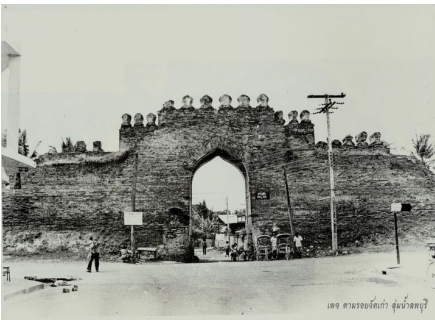

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ปรากฏหลักฐานว่าเมืองลพบุรีน่าจะเป็นเมืองที่พระเจ้าอู่ทองเคยครองราชย์ มาก่อนที่จะย้ายไปสถาปนา อาณาจักรอยุธยา ในรัชสมัยของพระเจ้าอู่ทอง ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ลพบุรีมีฐานะเป็นเมืองลูกหลวง กล่าวคือพระเจ้าอู่ทองได้โปรดให้พระรามเสวย ราชโอรสองค์ใหญ่เสด็จมาครองเมืองลพบุรี เมื่อปี พ.ศ. ๑๘๕๓ พระรามเสวยโปรดให้สร้างป้อม ขุดคู และ สร้างกำแพงเมือง อย่างมั่นคง เมื่อพระเจ้าอู่ทองสวรรคตใน พ.ศ. ๑๘๖๒ พระรามเสวยต้องถวายราชบัลลังก์ให้แก่พระปิตุลาของพระองค์ คือ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพระจั่ว) ส่วนพระรามเสวยครองเมืองลพบุรีสืบต่อไป จนถึง พ.ศ. ๑๘๗๑ หลังจากสิ้นสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ พระเจ้าทองลันราชโอรสขึ้นครองราชย์ได้เพียง ๗ วัน สมเด็จพระรามเสวยก็ยกทัพจากลพบุรีจับพระเจ้าทองลันสำเร็จโทษ จากนั้นจึงขึ้นครองราชย์อีกครั้งที่ ๒ ในยุคสมัยของพระองค์อยุธยาขยายอาณาเขตไปถึงเชียงใหม่และยกทัพไปยึดนครธมไว้ได้

นับจาก สมเด็จพระรามเสวย ได้ครองเมืองลพบุรีนาน ๓๘ ปี (พ.ศ. ๑๘๕๓ – ๑๘๗๑) ในระยะต่อมาไม่มีเจ้านายพระองค์ใดในราชวงศ์อยุธยาเสด็จขึ้นมาปกครองลพบุรีอีก คงมีแต่ป้อมปราการไว้ป้องกันข้าศึกที่จะเข้าตีอยุธยาทางด้านเหนือเท่านั้น ต่อมาใน สมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ซึ่งทำสงครามกับพม่าตลอดเวลา เห็นว่าป้อมปราการและกำแพงเมืองจะเป็นประโยชน์กับข้าศึกมากกว่ากรุงศรีอยุธยา จึงโปรดให้รื้อออกในปี พ.ศ. ๒๐๘๖ เมื่อสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเสด็จเสวยจากพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองแล้วได้ทรงมอบราชสมบัติให้แก่สมเด็จพระมหินทราธิราชในปี พ.ศ. ๒๐๘๕ เพื่อทรงผนวช และก่อนที่พระองค์จะทรงผนวชได้เสด็จมาที่เมืองลพบุรีและปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

ในสมัย สมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. ๒๑๔๕ – ๒๒๓๑) กษัตริย์องค์ที่ ๒๘ แห่งกรุงศรีอยุธยา ในสมัยของพระองค์มีความสัมพันธ์ทางการค้ากับต่างประเทศ ในปี พ.ศ. ๒๒๐๙ เกิดกรณีพิพาทระหว่างฮอลันดากับไทย ฮอลันดาได้นำเรือมาปิดปากอ่าวไทยบังคับให้ไทยเสียเปรียบโดยการทำสนธิสัญญาทางการค้าและเสียสิทธิสภาพนอกอาณาเขต สมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงทรงมีพระพระราชดำริว่ากรุงศรีอยุธยาตั้งอยู่ริมแม่น้ำใหญ่ไม่ไกลจากทะเลเท่าใดนัก หากเกิดศึกสงครามกับชาวยุโรปที่มีกองทัพเรือที่เข้มแข็งอาจทำให้เสียกรุงได้โดยง่าย ไม่ปลอดภัย จึงโปรดเกล้าให้สร้างเมืองลพบุรีเป็นราชธานีแห่งที่ ๒ สำหรับการก่อสร้างพระราชวังที่เมืองลพบุรีนั้น พระองค์โปรดเกล้าให้ชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ออกแบบ ดังนั้นสถาปัตยกรรมที่เมืองลพบุรีในสมัยของพระองค์จึง

เป็นสถาปัตยกรรมผสมที่มีรูปแบบไทยปนตะวันตก เช่น พระนารายณ์ราชนิเวศน์ บ้านหลวงราชทูต
ป้อมปราการ ประตูเมือง ฯลฯ

ส่วน พระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท ได้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๒๐๕ เป็นพระที่นั่งท้องพระโรงสำหรับเสด็จออกรับคณะราชทูตในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีลักษณะยอดแหลมทรงมณฑป เป็นศิลปกรรมแบบไทยผสมผสานกับฝรั่งเศส ประตูและหน้าต่างท้องพระโรงด้านหน้าทำเป็นรูปโค้งแหลมแบบฝรั่งเศส ส่วนตัวมณฑปด้านหลังทำประตูหน้าและหน้าต่างเป็นซุ้มเรือนแก้วฐานสิงห์แบบไทย ตรงกลางท้องพระโรงมีสีหบัญชร เป็นที่เสด็จออกเพื่อมีปฏิสันถารกับผู้เข้าเฝ้าในท้องพระโรงตอนหน้า ผนังภายในท้องพระโรงประดับด้วยกระจกเงา ซึ่งโปรดให้คนไปจัดซื้อมาจากประเทศฝรั่งเศส ดาวเพดานเป็นช่องสี่เหลี่ยมประดับลายดอกไม้ทองคำและแก้วผลึก ผนังด้านนอกพระที่นั่งทรงมณฑปชั้นล่าง เจาะเป็นช่องเล็กๆ รูปโค้งแหลมคล้ายบัว สำหรับตั้งตะเกียงในเวลากลางคืน เช่นเดียวกับที่ซุ้มประตูและกำแพงพระราชฐานชั้นกลางและชั้นใน ซึ่งมีช่องสำหรับวางตะเกียง ประมาณ ๒,๐๐๐ ช่อง

นอกจากนี้ยังมี พระที่นั่งจันทรพิศาล สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่พักประชุมองคมนตรี พระที่นั่งสุทธาราวรรย์ เป็นที่ประทับส่วนพระองค์และเป็นที่ที่พระองค์เสด็จสวรรคต ดิگเลี้ยงรับรองแขกเมือง เป็นสถานที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชใช้ในการพระราชทานเลี้ยงแก่คณะทูตของฝรั่งเศสในปี พ.ศ. ๒๒๒๘ และ พ.ศ. ๒๒๓๐ ด้านหน้าพระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท มี ดิگพระเจ้าเหา หมู่ดิกลิบสองท้องพระคลัง สันนิษฐานว่าเป็นคลังเก็บสินค้าหรือสิ่งของที่ใช้ในราชการ เป็นต้น

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ลพบุรีได้รับการทำนุบำรุงครั้งใหญ่ สืบเนื่องมาจากการคุกคามของชนชาติฮอลันดาที่ติดต่อค้าขายกับไทย ทำให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาแน่นคังไม่ปลอดภัยจากการปิดล้อมระดมยิงของข้าศึกหากเกิดสงคราม จึงได้สร้างเมืองลพบุรีเป็นราชธานีที่สองขึ้น เพราะลพบุรีมีลักษณะทางยุทธศาสตร์เหมาะสม ในการสร้างลพบุรีขึ้นใหม่ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงได้รับความช่วยเหลือจากช่างชาวฝรั่งเศสและอิตาลี และได้สร้างพระราชวังและป้อมปราการเป็นแนวป้องกันอย่างแข็งแรง สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ประทับอยู่ที่ลพบุรีเป็นส่วนใหญ่ และโปรดให้ทูตและชาวต่างประเทศเข้าเฝ้าพระองค์ที่เมืองนี้หลายครั้ง

จึงกล่าวได้ว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้เองที่ลพบุรีเจริญรุ่งเรืองที่สุด เพราะสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (ครองราชย์พ.ศ. ๒๑๕๕ – ๒๒๓๑) ได้สถาปналพบุรีเป็นราชธานีที่สอง

ในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้บูรณะเมืองลพบุรี ในปี พ.ศ. 2406 และได้สร้าง หมู่พระที่นั่งพิมานมงกุฎ ขึ้นเป็นที่ประทับภายในพระราชวังของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช